

Elektrosofi

Med avtryck från Öland

Staffan Holmbring & J Jacob Wikner

Fri Tanke

Elektrosofi

*[Elektro-] Från latinets *elektrum* [bärnsten], vilket i sin tur kom från grekiskans *elektron*, som möjligen kan ha kommit från fenisiskans *elekron* som kan ha betytt "strålande ljus".*

*[-Sofi] Från grekiskans *sophia*, i betydelsen skicklighet och visdom.*

Med en viss ödmjukhet tillåter vi oss alltså att skriva en bok om strålande ljus med hjälp av visdom och skicklighet. I förlängningen skriver vi om hur teknik, historiskt arv, elektronik och politik påverkar vår visdom och skicklighet och varför vi är där vi är.

Akvarell av Staffan Holmbrink av Jordhamn på norra Öland.

Innehåll

1	<i>Byxelkrok</i> <i>Ankomst</i> <i>Förhoppningar</i> <i>Tro</i>	25
2	<i>Böda</i> <i>Lycka</i> <i>Mättad tillfredsställelse</i>	47
3	<i>Byrum</i> <i>Hunger</i> <i>Varför är vi hungriga?</i>	73
4	<i>Gillberga</i> <i>Bird life</i> <i>Fågelfysik</i> <i>Fågelflytt</i>	83
5	<i>Föra</i> <i>Vägskaål</i> <i>Dubbelspalteexperimentet</i> <i>Pest eller kolera?</i>	101

6	<i>Löt</i> <i>Hävtänger</i> <i>Transistorn, den moderna hävtängen</i> <i>Finansiella derivat</i> <i>Andra hävtänger</i> <i>Artificiell Intelligens</i> <i>Sensorer och uppfattning</i>	117
7	<i>Gärdslösa</i> <i>Konstanta konstanter</i> <i>Heisenbergs krig</i> <i>Sant eller falskt?</i> <i>Detta är antagligen helt sant! Eller?</i> <i>Fysikaliska lagar – eller förordningar?</i> <i>Enbeter och storbeter</i> <i>Rena rama grekiskan</i> <i>Varför är det så många tyskar överallt?</i>	149
8	<i>Gårdby</i> <i>Folkeslunda</i> <i>Fibonacci</i> <i>Hur irrationella kan vi vara?</i>	241
9	<i>Hulterstad</i> <i>Döden</i> <i>Arslut</i> <i>Högtflygande plan</i> <i>Krig och fred</i>	263
10	<i>Ottenby</i> <i>Die Mauer</i> <i>Fyren och en snabb visit på norra ön igen</i>	287
11	<i>Degerhamn</i> <i>Alun</i> <i>Återställa</i> <i>Restaurering</i> <i>Fri vilja</i>	301

12	<i>Mörbylånga</i> <i>Svarta hål – igen</i> <i>På väg norrut genom Torslunda</i> <i>Paradigmskifte</i>	313
13	<i>Stora Rör</i> <i>Isolering</i> <i>Hur mycket gör en bro?</i> <i>Ädel Ädelskog</i> <i>Andra stora rör</i>	329
14	<i>Köpingsvik</i> <i>Om-ständigheter</i> <i>Förutsättningar</i>	339
15	<i>Återvändo</i> <i>(cdr Book)</i>	349
16	<i>Persongalleri</i>	357

Prolog

Att veta att vi vet vad vi vet, och att veta att vi inte vet vad vi inte vet, det är sann kunskap.

Nicolaus Copernicus

Nåväl, det är en lång resa men i den kosmiska fugan betyder det ingenting alls och när vi ser Ölandsbron försvinner tröttheten och lusten och kraften kommer tillbaka. Det är söndag morgon, disig morgon och vi kör upp på Ölandsbron. På söndagen är det inga pendlare som trängs och broarbetarna arbetar inte så överfarten blir lugn. Så över bron, en lycklig färd och vi ser lyckliga förväntansfulla människor i andra bilar. Ständiga broarbeten försenar alltid överfarten, då de arbetar, och vi undrar som alltid varför de inte byggde en hängbro eller byggde en tunnel i stället.

Bilar åker i en lång rad, vi åker i en leksaksbil genom mittlandsskogen ut mot den östra landsvägen för att se på horisonten som avskiljer östersjön från den disiga himlen under morgontimmarna när solen sakta klättrar upp. Vi kan höra när fåglarna börjar kvittra av det livsbejakande ljuset. Horisonten dallrar i den första värmen. Vi svänger söderut.

Vid Stenåsa svänger vi av västerut ut mot Stora Alvaret för att parkera bilen på parkeringsplatsen vid Möckelmossen. Bredvid parkeringsplatsen står en toalett uppställd, mitt på alvaret.

En rad med bilar står parkerade på parkeringsplatsen likt hästar i sina spiltor och hindrar oss att ställa upp vår bil, men som genom ett vanligt småländskt eller öländskt underverk backar en skimrande silvergrå Peugeot ut med en förare som har en rutig keps och vi kan

tacksamt taxa in vår bil i det efterlämnade hålet. Vi ser hur mossen breder ut sig i fjärran och hur manliga män vandrar omkring med långa tubkikare på magen, som fallossymboler som skall tillfredsställa fruktbartshetsgudarna.

Möckelmossen är inte en mosse. På Öland betyder mosse sjö, och Möckelmossen är Ölands största alvarsjö. Vi går mot mossen. Vilsna får reser sig från det fuktiga gräset och vi ser hur landskapet växer fram ur morgonens dis. Alvaret dallrar av vattenånga innan solen har bränt bort all fukt. Alvaret omsluter oss, kramar oss.

Figur 1: Toalett på alvar med delar av en författare fotograferat av Ulrika Holmbring.

För länge sedan gick fåren fritt på ett ohägnat alvar. Herdar vaktade fåren och de kunde söka skydd, vid dåligt väder, i små kojor byggda av kalkstensflis, samtidigt som de kunde ha uppsikt över fåren. På hela alvaret fanns det flera hundra kojor. Efter en dag på alvaret drev herdarna hem fåren till fårhusen vid alvarskanten. Hästar betade på alvaret, förvildade hästar sprang i stora hjordar där den nu utdöda Ölandshästen dominerade. När mekaniseringen kom igång på 1940-talet (vilket i sin tur inte var så långt efter elektrifieringen av ön) och inhägnaderna blev mer effektiva försvann den öländska herden på heden.

Solrök, och det är mängder av orkidéer och fåglar. Vi tittar upp mot himlen och ser att två flygplan med sina chemtrails ritar ett X i horisonten på horisonten. Det finns bara ett moln, ett litet pyttelitet moln på den gigantiska himlen och vi går med lätta steg långt bort från

vägen och kan se hur rosenvingade gräshoppor hoppar framför oss som glada harlekiner för varje steg vi tar.

... han skjuter upp luckorna och ett hav av ljus och grönska ligger för honom. O, natur! Verkligheten övergår alla drömmar. Ser du, drömmare, sådant har din hjärna aldrig kunnat drömma ihop och du pratar om den kalla verkligheten.

August Strindberg, ur *Solrök*, s. 78

Väl framme vid början av ingenstans, funderar vi tysta på detta bokprojekt. Vi funderar hur det ska slutföras, om vi har glömt något eller om vi har skrivit för mycket. Har vi varit för privata? Är det riktigt korrekturläst? Finns det fel kvar? Eller är vi bara tokiga? Varför har vi försökt att skriva en bok? En till? Är berättarlusten en sådan stor drivkraft? Antagligen.

Den så kallade *Tredje Uppgiften* lagstodgades i högskoleförordningen 1977 och förtydligades 2009.^a Det ingår i universitetets uppgift att dela med sig av sin kunskap på ett populärvetenskapligt vis. För oss är detta en glädje. Vi ska alltså inte bara hålla oss till den akademiska bubblan och dess sandlåda där vi slåss om vem som kan bygga störst sandslott för mest pengar på mest ineffektiva sätt. Vid lönerevision och vid tillsättning av nya tjänster ska vi tydligt ange vilka populärvetenskapliga insatser vi gjort. Bland vissa kolleger ses det som något mindre bra: *Detta är ju inte akademiskt!* Så ... för vem tar vi fram de akademiska resultaten? Vem är det vi utbildar? Oss själva eller ingenjörerna för den svenska industrin? Nåväl, cynism åsido, den här boken är en del av den Tredje Uppgiften. Den är ett forum för att förmedla det som vi tänker på och som vi tycker är viktigt att ta till sig. Vi blandar teknik med vardagliga observationer och knyter dem samman. Vi reser i bil genom landskapet och pratar och tänker och låter idéerna komma till oss. Det öppnar för dialog och utvecklande samtal. Alternativet är ju att inte göra någonting. Sätta sig i soffan och titta på TV och känna sig duktig över alla små projekt som vi inte själva gör.

a Numera kallas det samverkan. Kanske för att det inte blev så tydligt vad som var första och andra uppgiften.